

DOPRINOS DR. ANTUNA BAUERA U OSNIVANJU USTANOVA SRODNIH MUZEJSKOJ DJELATNOSTI

MARINKA FRUK

Tijekom svoga dugogodišnjeg stručnog djelovanja u koje je ugradio sve svoje sposobnosti i ljubav za umjetnost i znanost, dr. Antun Bauer, uz mnoge druge profesionalne zasluge u razvijanju, proširivanju i unapređivanju muzeologije i osnivanju muzejskih ustanova, neosporno zaslužuje svako priznanje i kao pokretač ideje i osnivač, u našoj zemlji jedinih takve vrste, ustanova nužnih za muzejsku djelatnost i proučavanje kulturno-umjetničke baštine, kao što su Gliptoteka, Arhiv za likovnu umjetnost, Muzejski dokumentacijski centar i Postdiplomski studij muzeologije. Već od samog početka svoga stručnog djelovanja veći dio života posvetio je sakupljanju, ne samo umjetnina, već i svega što je vezano uz umjetnost, da bi tako sakupljenu građu sredio i potom poklonio sredini u kojoj je djelovao, a onda i organizirao sustavnu obradu i daljnje dopunjavanje fondova na tada najsuvremeniji način.

Potaknut radom u zbirci odljevaka grčke plastike, koju je za Zagreb nabavio Isidor Kršnjavi i upoznavši se sa stranim muzejskim zbirkama odljevaka antičkih spomenika, poželio je sakupiti jednu takovu zbirku u prvom redu spomenika i djela domaćih autora. Uvidjevši da svi naši muzeji sakupljaju i čuvaju isključivo originalna djela -

svjedoče povijesnog, kulturnog i umjetničkog postojanja i razvoja naroda i njegove sredine - smatrao je važnim, i još više prijeko potrebnim, ostvariti i kod nas jednu ustanovu kojoj je svrha da "sistematski složenom zbirkom odljeva najznačajnijih umjetničkih i historijskih spomenika dade iscrpnu sliku razvoja umjetnosti naše sredine", jer bi samo takova zbirka, kojom bi se na jednome mjestu mogao pružiti cjelovit i pregledan prikaz naših najznačajnijih spomenika - od najstarijih sačuvanih do onih najvrednijih, najnovijih ostvarenja - iz svih krajeva domovine, bila dokaz o veličini i značenju doprinosa naše kulture europskoj. Po završenom studiju, bez ičije pomoći i potpore, počeo je na sve moguće načine sakupljati sadrene modele, odljevke i fragmente, pa je ubrzo prikupio toliko toga da nije više nalazio prostora gdje bi to mogao pohraniti. Zaokruživši sakupljanjem svoju prvu cjelinu gipsanih odljevaka i modela, odlučio je to blago pokazati i približiti široj javnosti, ali učinio je i mnogo više od toga. Dr. Antun Bauer je u jesen 1937. godine širokogrudno tu zbirku sadrenih odljeva povijesnih spomenika i moderne domaće plastike, među kojima su bila djela Augustinčića, Kršinića, Kerdića, Juhna, Radauša i drugih, poklonio svom narodu, svom gradu Zagrebu, te time osnovao "Gipsoteku" pod jedinim uvjetom - da za tu zbirku bude osiguran dostojan prostor, te da je i nadalje vodi. Dvije pune godine je uporno tražio odgovarajuće prostore i napokon se u proljeće 1940. godine izborio za prostor prvog i drugoga kata ulične zgrade u Medvedgradskoj 2. Tada je uz poklonjenu zbirku sadrenih modela tu pren-

Studijska zbirka moderne skulpture u Gliptoteci JAZU. Foto: Fototeka MDC-a

esena i smještena zbirka odljevaka antičkih spomenika, koju je dobio na pohranu od Arheološkog zavoda, zbirka 200 odljevaka starohrvatskih spomenika i zbirka renesansnih spomenika iz Dalmacije, a nabavljena je i zbirka odljevaka bogumilskih spomenika, pa je dr. A. Bauer sa suradnicima sve to tematski sistematizirano postavio i otvorio izložbene prostore, ali i nadalje dopunjavao, organizirao i ravnao radom Gipsoteke sljedećih petnaest godina. Gipsoteka (Muzej plastike) je 1947. godine dobila i svoj prvi Pravilnik o radu, a još uvijek je jedini takav "muzej" u Hrvatskoj.

Iako je tijekom II. svjetskog rata bilo mnogo teškoća i problema u radu Gipsoteke, zbog ratnih okolnosti koje su uzrokovale privremeno oduzimanje nekih prostorija zgrade,

dr. Bauer se nije obeshrabrio već naprotiv, pojačao je djelatnosti ustanove.

Znajući da nijednom stručnjaku pristup proučavanju i znanstveni rad nisu mogući bez dokumentacijske i arhivske građe sustavno je dopunjavao te fondove brojnim fotografijama, plakatima, bibliotečnom građom, izrescima iz stranog i domaćeg tiska, razglednicama, raznorodnom biografskom građom o likovnim umjetnicima, te mnogobrojnim bilješkama i zapažanjima. Upornim prikupljanjem takove građe, a sadržajno vezanim ne samo uza zbirke te ustanove, već općenito uz likovnu umjetnost i muzeje, oblikovao je jezgru još jedne ustanove posebno važne svima koji se bave proučavanjem povijesti naše likovne umjetnosti. Podarivši i tu zbirku gradu,

Sređivanje arhivske građe u Gliptoteci JAZU, 1953. godina. Foto: Fototeka MDC-a.

sustavno ju je obogaćivao u okvirima posebnog Arhivskog odjela Gipsoteke. Dr. Antun Bauer je postavio osnovnu zadaću i cilj tog arhiva suvremene umjetnosti - dopunjavanje dokumentacije o radu i djelovanju naših kipara čija se djela već nalaze u Gipsoteci, ali se vrlo brzo uvidjelo da je neizbježno sakupljati istorodnu građu i za sve ostale naše moderne umjetnike i njihova djela, te o svim izložbama koje su se istodobno događale, jer je djelovanje svih umjetnika međusobno povezano i utječe na oblikovanje sveukupnoga kulturnog i umjetničkog života sredine. U to vrijeme nijedan naš državni muzej ili ustanova se nije time bavila, niti je imala u svom djelokrugu predviđeno sakupljanje slične

građe koja bi obuhvaćala obrađenu svesstranu dokumentaciju o suvremenim umjetnicima i likovnom životu. Arhiv naše starije umjetničke baštine tada je imao i obrađivao Konzervatorski zavod u Zagrebu, pa je odjel arhiva suvremene umjetnosti u Gipsoteci bio jedina veza u proučavanju povijesnog slijeda razvoja naše umjetnosti.

Tako je arhivski odjel u Gipsoteci, Bauervom zamisli, željom i upornošću, osnovan u kolovozu 1944. godine, a u siječnju 1946. godine je i otvoren za javnost "Arhiv za domaću likovnu umjetnost", koji je nakon nekoliko godina djelovanja u sastavu Gipsoteke odvojen i priključen JAZU, te do danas radi pod okriljem Hrvatske akademi-

je znanosti i umjetnosti.

Među najranije nabavljene važne arhivske cjeline za ovaj arhiv ubraja se građa arhiva Hrvatskog društva umjetnosti koja je dopremljena u lipnju 1945. s otpada starog papira. Građa tog arhiva obuhvaćala je djelovanje Društva tijekom pedesetak godina, razne prikaze i kritike prvih likovnih izložaba u Zagrebu, podatke o starim umjetnicima i vrlo značajne podatke o najranijem djelovanju Isidora Kršnjavog vezanom uz organizaciju likovnog života u Hrvatskoj. Postupno su nabavljane brojne skice, nacrti, crteži, akvareli, snimke i korespondencija naših suvremenih umjetnika, cjelokupan arhiv kipara Kerdića, arhiv Kluba likovnih umjetnika, arhiv Društva za podizanje spomenika kralju Tomislavu, arhiv salona Ulrich, dio arhiva ljevaonice Umjetničke akademije ...

Usporedo s Arhivom razvijala se priručna stručna muzejska knjižnica, fototeka (s negativima i dijatekom), kartoteka izložaba naše suvremene umjetnosti, zbirka skica, studija, crteža i grafika, te arhiv inozemne umjetnosti, a da bi se time mogli koristiti svi zainteresirani studenti i stručnjaci, osposobljena je i čitaonica. Velik nedostatak muzeoloških knjiga i časopisa osjećao je dr. Bauer kao još jedan izazov svom djelovanju i svesrdno je prionuo traženju i nabavi vrijednih primjeraka i kompleta časopisa muzeološkog karaktera. Ostvarenje ideje da se priručna stručna muzejska knjižnica popunjava muzeološkom literaturom, intenzivirano je 1953. godine, kada je u privatnoj nakladi objavio prvi broj "Muzeologije" kao zbornik za muzejsku problematiku, kojoj su, uz dr. Bauera, začetnici bili prof. Zdenka

Munk, prof. Vladimir Tkalčević i prof. Zdenko Vojnović. Muzeologija je sedam godina izlazila u nakladi dr. Bauera, a međumuzejskom razmjenom stručne literature skupljena su brojna muzeološka izdanja iz raznih zemalja.

Uz ranije prikupljanje popratne dokumentacijske građe za potrebe Gliptoteke i Arhiva za likovnu umjetnost i za potrebe publikacije - vodiča Muzeji i arhivi u Hrvatskoj - koju je potaknuo Ured za informacije Izvršnog vijeća Sabora Hrvatske 1952. godine, dr. Bauer je prikupljao i raznorodnu muzeološku građu, ali je poučen iskustvima Međunarodnoga dokumentacijskog centra u Parizu (ICOM) svu prikupljenu građu (muzejske plakate, pozivnice, fotografije, izvješća o radu, hemeroteku, kataloge izložaba ...) sistematizirao tako da je postala okosnicom muzejskoga dokumentacijskog centra u sastavu Muzejskog društva Hrvatske.

Uvidjevši neophodnost postojanja dokumentacijskog centra za muzeje kod nas, a na prijedlog dr. Bauera za njegovo osnivanje (i Bauerovim ustupanjem prikupljene i sređene građe), Upravni odbor Muzejskog društva Hrvatske je 24. svibnja 1955. godine odlučio da se osnuje "Muzejski dokumentacioni centar" u Zagrebu. Od siječnja 1964. taj centar djeluje kao samostalni odjel u okviru Hrvatskoga školskog muzeja. Seleći se zbog nedostatka prostora i kadra iz muzeja u muzej, nakon punih trinaest godina djelovanja, MDC-u je dodijeljen prostor u dvorišnoj zgradi u Mesničkoj ulici 5 i donesen je akt o osnivanju (1968.), pa se MDC nakon toga izdvaja iz Tehničkog

muzeja i postaje samostalna ustanova, kojoj je svrha da svim našim muzejima omogućiti upoznavanje s dostignućima suvremene muzeologije u svijetu. Tijekom niza godina (pod ravnanjem dr. Antuna Bauera do umirovljenja 1976. godine, a čija je ideja i želja bila da taj Centar postane svojevrsan "zavod za unapređenje muzejske djelatnosti u Hrvatskoj") Muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu do današnjih dana revno i neprekidno; sustavno sabire, obrađuje i čuva raznovrsnu dokumentacijsku građu o djelovanju ne samo muzejskih ustanova u Hrvatskoj već i na području tadašnje Jugoslavije, pa i inozemstva; prikuplja muzeološku literaturu iz zemlje i svijeta za stručno i znanstveno usavršavanje muzejskih radnika i studenata i izrađuje bibliografiju muzejskih ustanova u Hrvatskoj; prikuplja i oformljuje biblioteku nepubliciranih rukopisa koja sadržava brojne magistarske i doktorske disertacije, seminarske radnje, predavanja, referate, elaborate i nepublicirane prijevode inozemnih stručnih članaka; surađuje i sakuplja informacije i dokumentaciju o najnovijim dostignućima muzeologije, a naročito o suvremenim koncepcijama muzeja, stalnim postavama, pedagoškoj ulozi muzeja, uređenju muzejskih depoa, zaštiti muzejske građe, te organiziranjem i sudjelovanjem na stručnim seminarima i savjetovanjima, tiskanjem publikacija, izradom elaborata kao i posredovanjem u raznovrsnoj međumuzejskoj suradnji MDC širi informacije nastojeći ubrzati razvoj naših muzeja.

Dr. Bauer se svesrdno angažirao u organizaciji postdiplomskog studija muzeologije koji je zaživio 1966/67. godine u okviru

Centra za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, gdje je bio dugogodišnji predavač i mentor. Dosljedno provodeći svoje ideje, a sukladno potrebama suvremene svjetske muzeologije, zalažući se za povezivanje muzejske djelatnosti s informatizacijom, dr. Bauer se među prvima kod nas zauzeo za osuvremenjivanje djelatnosti uvođenjem kompjuterizacije muzejskih ustanova, pa je i prvi kompjuter u muzejsku ustanovu dospio njegovom donacijom.

Zaključujući ovaj sažeti pregled samo nekih specifičnih od mnogobrojnih doprinosa muzejskoj djelatnosti u Hrvatskoj, mora se odati priznanje dr. Antunu Baueru da je svojom upornošću, nastojanjima i ostvarenjem životnih stremljenja za očuvanjem i napretkom povijesno-kulturnog života ponio teret i čast začetnika i promicatelja suvremene muzeologije u našoj sredini.

Literatura:

BAUER, Antun:

Gliptoteka 1937 - 1947. - Zagreb, 1947. - 21 str. : ilustr. - (Muzejski arhiv ; 2)

Gipsoteka : Arhiv za domaću likovnu umjetnost. - Zagreb, 1948. - 27 str. - (Muzejski arhiv ; 5). - / zajedno s Duškom Kečkemet/

Postav zbirke moderne plastike u Gipsoteci. - Zagreb, 1948. - 103 str. : ilustr. : (Muzejski arhiv ; 7)

Zadaci historičara u savremenoj muzeologiji : Predavanje u Klubu studenata povijesti u Zagrebu, 28.IV. 1953. - Zagreb, 1953. - 13 str. - (Muzejski arhiv ; 31)

Muzeji i arhivi. - Zagreb, 1957. - 180 str. : ilustr. - (Biblioteka "Dokumenti naše stvarnosti" ; 5). - /zajedno s K. Nemeth/

Informacija o djelovanju Muzejskog dokumentacionog centra u Zagrebu. - Zagreb, 1968. - str. 16-18. - (Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske ; 17,1)